

Emil Hilje

Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest umjetnosti

Nekoliko bilješki o slikaru Blažu Jurjevu

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

Primljen – *Received* 8. 3. 2020.

UDK 75Blaž Jurjev

DOI doi.org/10.31664/ripu.2020.44/1.03

Sažetak

U članku se, temeljem desetak dosad nepoznatih arhivskih podataka, pokušava rekonstruirati životni put i umjetnički razvoj najznačajnijega dalmatinskoga gotičkog slikara Blaža Jurjeva Trogiranina. Podatak da je u dokumentima iz 1419. godine naveden kao »slikar Blaž iz Zadra« potvrđuje pretpostavku da je dio svoje mladosti, a zacijelo i školovanja, proveo u tom gradu, u vrijeme kada je tamo dominantna slikarska ličnost bio Menegelo Ivanov de Canali, pa je moguće određene trećentističke arhaizme, prisutne u Blaževim djelima, dovesti u di-

rektiju vezu s izvoristom u Menegelovu slikarstvu. Također, potvrde višestrukih boravaka u Splitu pružaju uporište za pomicanje uobičajene datacije raspela u crkvi sv. Frane u majstorovu zreliju stvaralačku fazu, pa je onda lakše predočiti moguće etape Blaževa likovnog sazrijevanja: od početne, snažnije vezane uz menegelovska izvorišta, preko pretpostavljenog boravka u Veneciji, a zatim razvijene djelatnosti u Trogiru i Dubrovniku, do potpune afirmacije i umjetnički najplodnijeg razdoblja tridesetih godina 15. stoljeća.

Ključne riječi: *Blaž Jurjev Trogiranin, Dalmacija, slikarstvo, 15. stoljeće*

Blaž Jurjev Trogiranin bez dvojbe je najznačajniji dalmatinski gotički slikar, umjetnik koji je svojom djelatnošću i opusom povezo dalmatinske gradove od Zadra do Dubrovnika, pa je na određeni način i ključna ličnost dalmatinske likovne kulture prve polovine 15. stoljeća. Njegov život, djela i umjetnički profil detaljno su proučeni, od početnih nedoumica o identitetu i mogućim vezama između slikara poznatog iz arhivskih spisa i sačuvanih djela, sve do pune afirmacije njegove umjetničke ličnosti.

Arhivski podatci o slikaru Blažu Jurjevu odavno su poznati, premda su autori koji su ih donosili često bili nesigurni u njegov identitet i brkali ih s podacima o drugom slikaru istog imena, Blažu Lukinu Baniću.¹ Ujedno su učinjeni i prvi pokušaji dovođenja u vezu pojedinih slikarskih radova i njihova objedinjavanja u grupe, to jest moguću pripadnost istoj radionici.² Kao i kod mnogih drugih tema vezanih uz dalmatinsku srednjovjekovnu umjetnost, i u slučaju Blaža Jurjeva značajan napredak u poznavanju arhivskih podataka, ali i pojedinih slikarskih djela, ostvario je u svojim radovima Cvito Fisković.³ Ipak, ključnu ulogu u identifikaciji umjetničke ličnosti Blaža Jurjeva odigralo je dugogodišnje bavljenje Krune Prijatelja, od početnih opreznih prijedloga,⁴ preko

suočavanja sa suprotstavljenim mišljenjima,⁵ do konačne afirmacije postavljenih teza. Pronalazak Blaževa potpisa na poliptihu Sv. Jakova s Čiova kod Trogira⁶ predstavljao je ne samo potvrdu zaključaka profesora Prijatelja nego i svojevrsni trijumf struke, osvjedočenje o ispravnosti korištene metodologije. Monografija o slikaru,⁷ utvrđivanje njegova mjesta i uloge u širem okviru dalmatinskoga gotičkog slikarstva⁸ te katalog izložbe njegovih djela i radova njegova kruga⁹ definitivno su učvrstili njegovo istaknuto mjesto u okvirima dalmatinske srednjovjekovne umjetnosti. Važnost Blaža Jurjeva proizlazi ne samo iz relativne brojnosti i likovne kvalitete njegovih slikarskih radova, nego i iz očitog utjecaja koji je izvršio na čitavu generaciju dalmatinskih slikara.¹⁰

Djelatnost Blaža Jurjeva Trogiranina ubrajamo među najbolje proučene i istražene fenomene dalmatinske srednjovjekovne umjetnosti. Ipak, čak i u takvim slučajevima, događa se da poneko sitno otkriće ili spoznaja doda novu kockicu onom, kada je riječ o srednjovjekovnim umjetnicima, nužno fragmentarnom mozaiku predodžbi o njihovu životnom putu i djelatnosti. Unutar takvog promišljanja, svaki novi i dosad nepoznati arhivski podatak može donijeti i određeni pomak u spoznaji, poduprijeti ili opovrgnuti neke pretpostavke, ili

1. Menegelo Ivanov de Canali, Sv. Juraj, detalj "Triptiha Varoške Gospe" (Zadar, Stalna izložba crkvene umjetnosti) / Blaž Jurjev, Sv. Mihovil, detalj poliptiha (Šibenik, Interpretacijski centar katedrale sv. Jakova "Civitas sacra") / Blaž Jurjev, Sv. Mihovil, detalj poliptiha (Trogir, Muzej sakralne umjetnosti)

Menegelo Ivanov de Canali, St George, detail of the "Triptych of Our Lady of Varoš" (Zadar, Permanent Exhibition of Sacral Art) / Biagio di Giorgio da Traù, St Michael, detail of the polyptych (Šibenik, Interpretation Centre of St James' Cathedral "Civitas sacra") / Biagio di Giorgio da Traù, St Michael, detail of the polyptych (Trogir, Museum of Sacral Art)

tek jednostavno obogatiti našu bazu podataka o pojedinim značajnim umjetničkim ličnostima.

Četiri oporuke trogirskih građana, u kojima se slikar Blaž pojavio u ulozi svjedoka, 13. srpnja¹¹ te 10. i 28. prosinca 1419. godine,¹² nipošto nisu senzacionalno arhivsko otkriće.¹³ Činjenica da je slikar tada živio i djelovao u Trogiru odavno je poznata,¹⁴ pa navedeni dokumenti samo potvrđuju njegovu prisutnost u gradu i eventualno upućuju na veze s određenim društvenim krugovima. Međutim, to što je u tim dokumentima naveden kao »slikar Blaž iz Zadra, stanovnik Trogira«, baca potpuno novo svjetlo na najmanje poznati dio Blaževa životopisa, njegovu mladost i formativno razdoblje.¹⁵

Već u davnim raspravama o slikarevu identitetu jedan od zbunjujućih podataka predstavljao je njegov potpis na slici *Gospe od Kaštela* u Zadru 1448. godine,¹⁶ na kojem slikar sam za sebe tvrdi da je Zadraniin: A(NNO) D(OMINI) 1447

DIE 26 OTVBRI BLASIVS DE IADRA PI(N)XI(T). Naime, u ugovoru o primanju na nauk Martina Petkovića iz Jajca u Dubrovniku 1423. godine, jasno je navedeno da je Blaž iz Lapca,¹⁷ što mu je očito bilo rodno mjesto. S druge strane, dubrovački ga dokumenti redovito označavaju kao slikara iz Trogira. I doista, iako je zbog boravaka i angažmana u više dalmatinskih gradova nazvan slikarom-putnikom,¹⁸ dugotrajnošću boravka, opusom, a čini se i emocionalnim odnosom, bio je Blaž najviše vezan upravo uz Trogir,¹⁹ što sasvim opravdava ime koje mu je nadjenula naša struka i pod kojim je danas općenito poznat – Blaž Jurjev Trogiranin.²⁰

No moguća ranija veza sa Zadrom, gradom u kojem je dočekao kraj svoga života,²¹ ostala je u domeni spekulacija i pretpostavki, prvenstveno potaknutih mogućnošću da se formativno razdoblje Blaževa slikarskog izričaja dovede u vezu s istaknutim zadarskim slikarom Menegelom Ivanovim

2. Menegelo Ivanov de Canali, Sv. Ivan Krstitelj (Kraj na Pašmanu, samostan sv. Duje) / Menegelo Ivanov de Canali, Sv. Ivan Krstitelj (nekad u manastiru Krka) / Blaž Jurjev, Sv. Ivan Krstitelj, detalj poliptiha (Korčula, Opatska riznica Sv. Marka) / Blaž Jurjev, Sv. Ivan Krstitelj, detalj poliptiha (Trogir, Muzej sakralne umjetnosti)

Menegelo Ivanov de Canali, St John the Baptist (Kraj on the island of Pašman, monastery of St Doimus) / Menegelo Ivanov de Canali, St John the Baptist (formerly in the monastery of Krka) / Biagio di Giorgio da Traù, St John the Baptist, detail of the polyptych (Korčula, Abbot's Treasury of St Mark) / Biagio di Giorgio da Traù, St John the Baptist, detail of the polyptych (Trogir, Museum of Sacral Art)

de Canalijem iz Venecije, ključnom ličnošću u nastanku onoga fenomena što ga je Kruno Prijatelj nazvao dalmatinskom slikarskom školom.²² Upravo je profesor Prijatelj još 1965. godine ukazao na mogući kontakt dvojice slikara.²³ Temeljem podatka da je pred kraj života Blaž bio ne samo stanovnik, nego i građanin Zadra, pretpostavljeno je da bi to moglo podrazumijevati i njegov neki raniji duži boravak u Zadru, u vrijeme njegove mladosti.²⁴

Novopronađeni dokumenti potvrđuju tezu da je Blaž Jurjev Trogiranin dio svoje mladosti, a vjerojatno i školovanja, proveo u Zadru, i to u vrijeme kada je tamo dominantna umjetnička ličnost bio Menegelo Ivanov de Canali. Time je, bez obzira na to je li Blaž ili nije dio svoga školovanja proveo u Menegelovoj radionici,²⁵ nedvojbeno potvrđena neposredna veza njih dvojice, to jest u najmanju ruku Blažev direktan uvid u djelatnost starijeg majstora. Na taj način i opće kontu-

re dalmatinske slikarske škole dobivaju još jedno uporište, a promišljanja o školovanju Blaža Jurjeva, iako i dalje razložno orijentirana prema mogućem boravku u Veneciji i uplivu Nicolò di Pietra, Zanina da Pietra, Gentile da Fabiana i Jacobella del Fiorea,²⁶ nešto snažniju poveznicu s domaćim likovnim krugovima.

Danas, kada su Menegelova ličnost i opus pouzdanije definirani,²⁷ vrijedi još jednom upozoriti na neke poveznice između dvojice najznačajnijih dalmatinskih gotičkih slikara. Već odavno je uočena vremenska podudarnost između prvog Blaževa pojavljivanja i angažmana 26. svibnja 1412. godine u franjevačkoj crkvi u Splitu²⁸ i činjenice da je u tome istom samostanu otprilike u isto vrijeme Menegelo pregovarao o popravku neke starije štovane slike. Obično se za obojicu navodi godina 1412., ali u Menegelovu je slučaju sačuvani dokument datiran 24. siječnja 1413. godine (a po stilu

3. Nepoznati autor, *Bogorodica s Djetetom*, detalj crteža iz "Kodeksa biskupa Kosirića" (Šibenik, Samostan sv. Lovre) / Blaž Jurjev, *Bogorodica u ružičnjaku* (Trogir, Muzej sakralne umjetnosti)

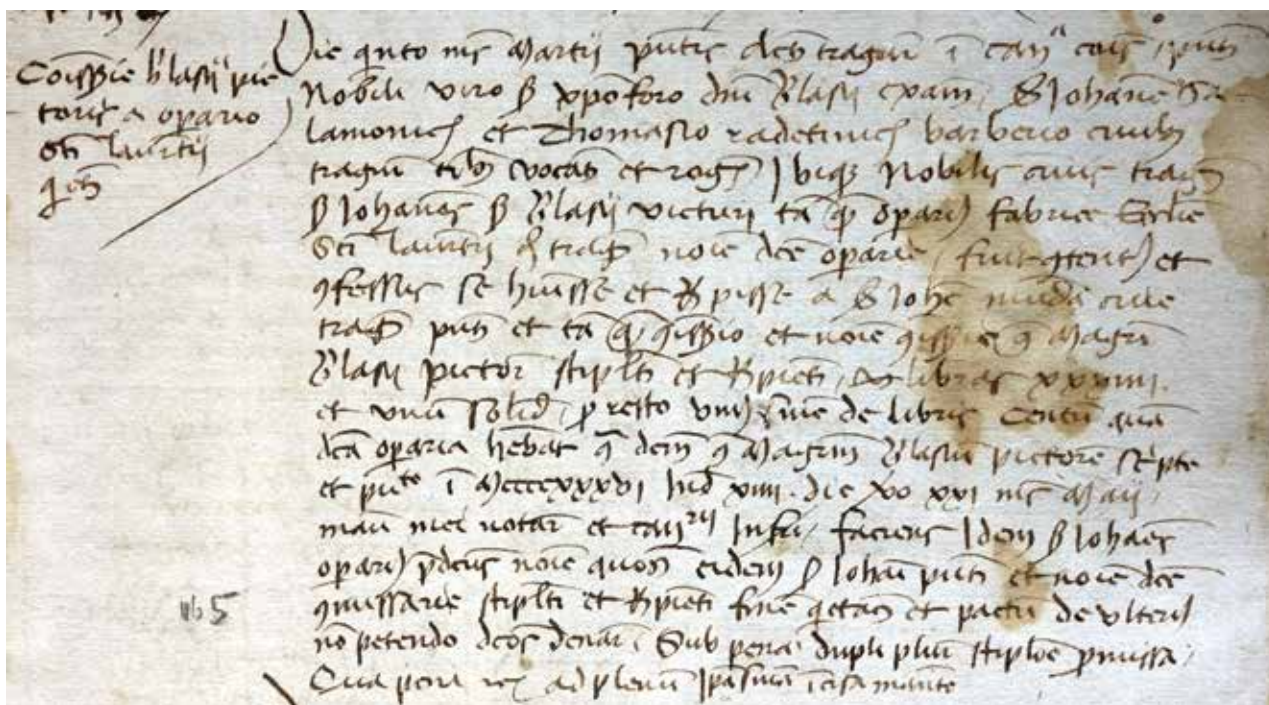
Anonymous painter, The Virgin and Child, detail of a drawing from the "Codex of Bishop Kosirić" (Šibenik, Monastery of St Lawrence) / Biagio di Giorgio da Traù, The Virgin in the Rose Garden (Trogir, Museum of Sacral Art)

Inkarnacije nosi godinu 1412.), te se poziva na, vjerojatno izgubljeni, splitski dokument od 17. siječnja 1413. godine.²⁹ Dakle je ipak u pitanju razlika od preko pola godine, pa možemo pretpostaviti da je Blaž splitskim franjevcima preporučio starijeg majstora, već iskušanoga na sličnom postupku restauracije zadarske *Varoške Gospe*.³⁰

Međutim, izgleda da su i Blaževe veze sa Splitom također bile čvršće nego se dosad smatralo. Naime, Blaž se spominje u Splitu 27. veljače 1428. godine, kada je zabilježeno da je zajedno s Aleksandrom Valdijem unajmio konobu i prostor na katu u kući Nikole Jancija,³¹ te ponovo 28. lipnja iste godine, kada je splitski knez naložio slikaru Blažu, kao jamcu majstora Petra Pavlova iz Zadra, da se pobrine da do sredine kolovoza bude izrađen stakleni prozor za kapelu sv. Duje (vjerojatno apsidu katedrale) u skladu s ugovorom od 26. studenog 1427. godine, a ako to ne učini, prozor će biti izrađen na trošak samog Blaža.³² Ti dokumenti otkrivaju da je majstor, nakon povratka iz Dubrovnika, neko vrijeme boravio u Splitu.³³ Desetak godina kasnije, 23. travnja 1437. godine, Blaž je ponovno zabilježen u Splitu, kao svjedok u oporukama Mateja Ivanovića i njegove žene Vladislave.³⁴ Blaž se u Splitu spominje i koncem 1443. godine, još jednom u ulozi svjedoka.³⁵ Nakon toga slijede dva dokumenta koja se tiču Blaževe žene. Naime, 19. listopada 1444. godine je Anica, žena slikara Blaža iz Trogira, kao skrbnica svojih kćeri iz prvoga braka,³⁶ uzela za zastupnika Nikolu Terzaga,³⁷ koji se u tom svojstvu spominje 17. veljače 1445. godine.³⁸ Konačno se, 3. svibnja 1445. godine, i sam Blaž, tada već naveden kao stanovnik Zadra, još jednom pojavio u Splitu

da od spomenutog Nikole Terzaga, kao opunomoćenik svoje žene Anice, preuzme stotinu i pedeset libara.³⁹

Što se pak tiče još nekih dosad nepoznatih arhivskih podataka vezanih uz Blažev život i djelatnost u Trogiru,⁴⁰ treba upozoriti na vrlo oštećenu zabilješku u popisu izdataka komune, datiranu 26. srpnja 1419. godine, u kojoj je navedena isplata od sedamdeset i dvije libre slikaru Blažu, čini se kao pripomoć za uzdržavanje obitelji.⁴¹ Iz toga bi se moglo zaključiti da je trogirskom komunom, slično kao i Dubrovačkom Republikom, stimulirala boravak slikara u svojoj sredini. U korpus arhivske građe o Blažu Jurjevu trebalo bi uvrstiti i podatak da se 25. kolovoza 1438. godine pojavio u Trogiru u svojstvu svjedoka.⁴² Od dokumenata u kojima se Blaž spominje u Trogiru nakon smrti treba spomenuti onaj od 30. listopada 1449. godine, kada je Ivan de Munda, kao izvršitelj oporuke pokojnog slikara Blaža Jurjeva, imenovao u tom svojstvu za svoje zastupnike Grgura Matejeva Križanića iz Zadra i Nikolu Ljubislavića iz Nina, pri čemu se pozvao na dokument od 21. listopada iste godine, što je ujedno i najranije datirani dokument u kojem se slikar spominje kao mrtav.⁴³ No jedan drugi, dosad nepoznati dokument, zabilježen u Trogiru nakon slikareve smrti, otkriva još jedan važan podatak. Naime, 5. ožujka 1451. godine je Ivan Munda, izvršitelj oporuke slikara Blaža, isplatio Ivanu Blaževu Vituri, operariju crkve sv. Lovre, trideset tri libre i jedan soljad, kao ostatak sume od stotinu libara, temeljem presude od 21. svibnja 1436. godine.⁴⁴ To što je Blaž svojevremeno bio osuđen na isplatu (vjerojatno povrat) sume od stotinu libara operariju katedrale, zasad je jedini dokument koji ga

4. Dokument o isplati duga pokojnog slikara Blaža Jurjeva operariju trogirске katedrale, 5. ožujka 1451.

Archival record of the payment of the late painter Blaž Jurjev's debt towards the operarius of Trogir Cathedral, 5 May 1451

povezuje s nekim radom za trogirsku stolnicu,⁴⁵ pa bi, ako se presuda eventualno odnosila na neki rad vezan uz poliptih kojem je *Bogorodica u ružičnjaku* bila središnje polje, mogao poslužiti kao oslonac za nešto precizniju dataciju te slike.

na poliptihu u Fermu, prije svega u prikazu vode i riba u njoj. Također je i prikaz zmaja pod nogama sv. Mihovila na Blaževu šibenskom poliptihu svojevrsna izvedenica Menegelova zmaja pod nogama sv. Jurja na *Triptihu Varoške Gospe*.

Slikarstvo Blaža Jurjeva svojevrsni je kompromis između modernijih tokova internacionalne gotike i još uvijek prisutnoga arhaičnog utjecaja mletačkog *trecenta*.⁴⁶ Međutim, u kontekstu vjerojatnog Blaževa školovanja u Menegelovoj radionici, ti trecentistički arhaizmi prestaju biti tek opće mjesto i postaju svojevrsnom poveznicom u likovnom razvoju dalmatinskoga gotičkog slikarstva. Stoga, možda je potrebno upozoriti na još neke podudarnosti u djelima dvojice majstora, kako ikonografske, tako i likovne, ali i one sasvim tehničke prirode.

Blažev lik sv. Mihovila na šibenskom poliptihu⁴⁷ tipološki je izrazito srodan Menegelovu liku sv. Jurja na *Triptihu Varoške Gospe*, a određene podudarnosti pokazuju i Blaževi prikazi sv. Mihovila na poliptihu iz crkve sv. Ivana u Trogiru i na poliptihu iz Opatske riznice u Korčuli. Lik sv. Ivana Krstitelja na poliptihu iz Opatske riznice u Korčuli doslovno izgleda poput izvedenice neke od Menegelovih varijanti prikaza tog sveca (najbliže onom iz Kožlovca – nekad u manastiru Krka). Također je i lik sv. Ivana Krstitelja na poliptihu iz crkve sv. Ivana u Trogiru blizak Menegelovim prikazima tog sveca, čak i fizionomijom sličan onima iz Kožlovca i Ferma. Blažev lik sv. Kristofora na poliptihu iz crkve sv. Jakova na Čiovu tek je dijelom usporediv s Menegelovim prikazom istog sveca

5. Blaž Jurjev, zabilješka na poliptihu iz crkve sv. Jakova na Čiovu (Trogir, Muzej sakralne umjetnosti)

Biagio di Giorgio da Traù, note on the polyptych from St James' church on Čiovo (Trogir, Museum of Sacral Art)

6. Menegelo Ivanov de Canali, zabilješka na poliptihu (London, National Gallery)

Menegelo Ivanov de Canali, note on a polyptych (London, National Gallery)

7. Blaž Jurjev, zabilješka na poliptihu iz crkve sv. Jakova na Čiovu, detalj / Menegelo Ivanov de Canali, zabilješka na londonskom poliptihu, detalj

Biagio di Giorgio da Traù, note on the polyptych from St James' church on Ciovo, detail / Menegelo Ivanov de Canali, note on the London polyptych, detail

Opća tipologija Marijine odjeće na Blaževoj slici *Bogorodice u ružičnjaku* dijelom podsjeća na onu na crtežu u šibenskom *Kosirićevu kodeksu* (vjerojatno izrađenom prema nekoj izgubljenj Menegellovoj slici).⁴⁸ Pritom je Blaž dijelom usvojio i karakterističnu Menegellovu sklonost da rubove tunika definira tankim crnim linijama. Dakako, navedene sličnosti se ne odnose na prepoznatljive osobne likovne izričaje dvojice majstora, nego tek upućuju na neke dodirne točke, koje nadilaze opća mjesta pripadnosti zajedničkomu likovnom ambijentu ili izvorištima.

Također, pomalo neobičan slučaj da se na dijelu slike koji je poslije prekriven nalaze neke bilješke, susrećemo i kod Menegela i kod Blaža. Enigmatična zabilješka crvenom bojom ispod okvira Menegellova londonskog poliptiha na koncu je razriješena kao podsjetnik na isplatu kada stignu neke daščice,⁴⁹ a zapis glagoljicom ispod okvira Blaževa poliptiha iz crkve sv. Ivana u Trogiru bilježi isplatu za neko meso.⁵⁰ Ne samo karakter obaju zapisa, koji su zapravo privatne i privremene bilješke,⁵¹ nego i način na koji su izvedeni, brzim i lakim potezima kistom, otkrivaju neobičnu podudarnost. To osobito dolazi do izražaja kad usporedimo Menegellov natpis na londonskom poliptihu s Blaževim latiničnim zapisom koji se nalazi ispod reljefnog lika sv. Jakova na poliptihu iz crkve sv. Jakova na Čiovu.⁵² I bez neke posebne grafološke analize lako je uočiti da je opća tipologija slova izrazito srodna, a neke kombinacije slova gotovo identične.⁵³ I konačno, vrijedi uočiti da su punce na izgubljenom Menegellovu raspelu iz zadarske crkve sv. Marije (s konca 1403. ili početka 1404. godine),⁵⁴ kao što je moguće razabrati na fotografiji, sličnije onima kakve koristi Blaž Jurjev (krugovi u grupama oko centralnog kruga),⁵⁵ nego uobičajenim Menegellovima, koji najčešće koristi sustave gustih punciranih točaka, a ne krugova, pa je moguće postaviti pitanje nije li upravo Blaž bio pomoćnik koji je negdje nakon 1404. godine pomagao Menegelu pri izradi tog raspela.⁵⁶ U tom kontekstu, možemo se upitati i zašto je baš Blažu povjerena restauracija *Gospe od Zdravlja*, posao manje-više jednak Menegellovoj restauraciji *Varoške Gospe*, to jest je li u Zadru možda još postojalo sjećanje na neku vezu između njih dvojice, ili čak na djelomično Blažovo sudjelovanje u radu na *Varoškoj Gospi*.

U osnovi, najveće razlike u odnosu na pretpostavljena izvorišta u Menegellovu slikarstvu pokazuje ono Blaževu djelo koje bi mu, po općeprihvaćenoj kronologiji, trebalo biti najbliže – raspelo u splitskih franjevaca. Međutim, treba napomenuti da je rana datacija toga raspela prije svega uspostavljena temeljem podatka o Blaževoj prisutnosti u crkvi sv. Frane u Splitu 1412. godine, a manje temeljem nekih likovnih odlika koje bi se uklapale u pretpostavljeni razvojni put slikara. Naime, prilično je očigledno da je Blaževu stonsko raspelo daleko bliže uočenim »trećentističkim arhaizmima«, a splitsko izrazitije vezano uz modernije tokove »internacionalne gotike«. Tu je razliku prepoznao Miklós Boskovits kao »usporen ritam obrisa i modelaciju ublaženu raspršenom svjetlošću« i oprezno predložio da bi »slobodniji slikarski postupak (...) i napeti ritam patetičnog »lepršanja perizoma« na splitskom raspelu upućivali na »pomisao o kasnijem datumu«.⁵⁷

8. Blaž Jurjev, puncirani ukras aureole sv. Nikole, detalj šibenskog poliptiha (privatna zbirka) / Menegelo Ivanov de Canali, puncirani ukras aureole raspelog Krista, detalj raspela (nekad u crkvi sv. Marije u Zadru)

Biagio di Giorgio da Traù, punched decoration on the halo of St Nicholas, detail of the Šibenik polyptych (private collection) / Menegelo Ivanov de Canali, punched decoration on the halo of the crucified Christ, detail of the crucifix (formerly in St Mary's church in Zadar)

9. Blaž Jurjev, "Gospa od Zdravlja", detalj (Zadar, Stalna izložba crkvene umjetnosti)

Biagio di Giorgio da Traù, "Our Lady of Health", detail (Zadar, Permanent Exhibition of Sacral Art)

I doista, umjesto ne baš uvjerljivog datiranja u 1412. godinu, kada je potvrđen Blažev angažman u crkvi sv. Frane, ali na poslu sasvim drukčijeg karaktera, možda bi izradu splitskog raspela, u svjetlu navedenih vijesti o Blaževim kontaktima sa Splitom, bilo uputnije dovesti u vezu s nekim od njegovih kasnijih boravaka u Splitu,⁵⁸ prije svega uz onaj iz 1437. godine, posebice u kontekstu pozivanja na vezu Martina Petkovića s Blažem godinu dana kasnije, i to baš prilikom preuzimanja posla za splitske franjeve.⁵⁹ Također, već davno uočene poveznice splitskog raspela s trogirskom *Bogorodicom u ružičnjaku*⁶⁰ upućuju upravo na to, kasnije vrijeme. Iako ni za tu sliku ne postoje pouzdana dokumentarna uporišta, općenito se drži da je nastala u slikarevoj kasnijoj fazi, oko 1433. godine,⁶¹ kada su se već sasvim ispoljile zrele kasnogotičke odlike.⁶² No ako bismo vrijeme nastanka *Bogorodice u ružičnjaku* doveli u vezu s nekom vrstom poslovnog odnosa između Blaža i zastupnika katedrale, na što upućuje presuda od 21. svibnja 1436. godine,⁶³ tada bi blisko vrijeme nastanka tih dviju slika moglo pružiti objašnjenje za njihove likovne podudarnosti.

U kontekstu navedene presude vrijedi napomenuti da je svega jedan dan kasnije, 22. svibnja 1436. godine, utvrđeno da je Blaž, nakon svođenja zajedničkih računa, svom bivšem učeniku Martinu Petkoviću ostao dužan sedamdeset libara, koje mu se obvezao isplatiti do Božića.⁶⁴ Taj podatak je pomalo neobičan jer ukazuje na nekakve novčane poteškoće slikara, koji je inače vrlo uspješno poslovao. Međutim, po svemu sudeći, razlog nije bila oskudica, već samo hitna potreba za gotovinom. Naime, izgleda da je Blaž zaradu od slikanja, slično kao i Menegelo, običavao pretvarati u

zemljišne posjede.⁶⁵ O tome jasno svjedoči dokument od 27. veljače 1435. godine, kada je Blaž, neposredno nakon što je primio dvjesto libara kao dio isplate za poliptih sv. Jeronima u crkvi sv. Ivana Krstitelja u Trogiru,⁶⁶ za sto i pedeset libara kupio zemljište u trogirskom Malom polju.⁶⁷ Uostalom, svega dva mjeseca prije navedene presude i podatka o dugovanju Petkoviću, Blaž je po cijeni od devedeset i devet libara kupio pola građevinske čestice u Trogiru.⁶⁸ Stoga je logično da je u trenutku potrebe za gotovinom, umjesto da rasprodaje nekretnine, radije ostao dužan svom bivšem učeniku, koji je zacijelo bio dobro upoznat s njegovom solventnošću. Suma od sedamdeset libara koje je ostao dužan Petkoviću doista koincidira s neisplaćenim ostatkom od tridesetak libara (od stotinu na koje je bio osuđen), a koje Blaž nije isplatio predstavnicima katedrale sve do smrti. Na koncu, nije isključeno da je određeno nezadovoljstvo poslovanjem u Trogiru navelo Blaža da jedno vrijeme provede u Splitu.

U svakom slučaju, dokumenti o Blaževim kraćim ili duljim boravcima u Splitu otkrivaju daleko češće i čvršće slikareve veze s tim gradom nego što se to dosad znalo.

Ipak, kada se osvrnemo na poznate podatke o Blaževu životu, upada u oči razmjerno velika praznina između 1412. godine, kada se prvi put spominje u Splitu, i 1419. godine, kada se prvi put spominje u Trogiru.⁶⁹ Raspon od preko šest godina

bez ijednog spomena u arhivskoj građi može biti, a vjerojatno i jest, posljedica oskudnosti trogirске arhivske građe iz tog vremena, no svejedno je znakovit. Doduše, u Trogiru se, u jednom vrlo oštećenom dokumentu od 9. kolovoza 1417. godine, kao svjedok pojavio neki slikar, stanovnik Trogira,⁷⁰ pa bi se moglo pretpostaviti da je to bio Blaž Jurjev.⁷¹ No, i u tom slučaju, praznina od pet godina otvara mogućnost pretpostavci da je Blaž, nakon dovršetka školovanja kod Menegela i prvih samostalnih angažmana, otišao u Veneciju, gdje je mogao upoznati i neka modernija likovna strujanja od onih koja je usvojio tijekom školovanja u Zadru.

U rekonstrukciji životnog i radnog puta Blaža Jurjeva postoji još očitiji problem. Naime, prihvatimo li ovdje predloženu kasniju dataciju splitskog raspela, onda bi najraniji Blaževi radovi koliko-toliko pouzdane kronologije bili oni iz njegove dubrovačke faze, Bogorodica s Djetetom iz crkve sv. Đurđa na Boninovu i stonsko raspelo, djela iz dvadesetih godina 15. stoljeća. Na taj se način otvara praznina od preko deset godina Blaževe djelatnosti bez ijednoga pouzdano datiranog djela. Stoga nam i mogući put likovnog sazrijevanja i eventualnih mijena likovnog izraza tijekom prvog desetljeća Blaževe djelatnosti ostaje zagonetkom.

Jedno od mogućih rješenja u rekonstrukciji Blaževa umjetničkog razvoja, osobito u svjetlu školovanja u Zadru, pruža šibenski poliptih iz crkve sv. Antuna Opata (sv. Krševana). U pitanju je djelo koje je dugo vremena izazivalo dvojbe o Blaževu autorstvu, mogućem znatnom udjelu radionice ili radu nekog od Blaževih sljedbenika, pa do pretpostavke da je u pitanju slika iz kasne majstorove faze, kada je došlo do pada kvalitete njegova rada.⁷² Međutim, o nekom ozbiljnom padu kvalitete Blaževa slikanja teško da bi moglo biti govora, jer on uopće nije vidljiv na njegovoj posljednjoj poznatoj slici, zadarskoj *Gospi od Kaštela*. Vjerojatnijom se čini mogućnost da je upravo taj poliptih, s uočljivim arhaičnim trećentističkim elementima i, u odnosu na ostala Blaževa djela, s izrazitije zdepastim likovima, najbliži Menegelovim izvorištima, pa bi mogao biti rad iz Blaževe najranije faze.⁷³ U tom bi slučaju i moguća Blaževa veza sa Šibenikom bila čvršća nego se dosad smatralo.⁷⁴ Naime, Menegelov je angažman i ugled u Šibeniku potvrđen njegovim tamošnjim radovima,⁷⁵ pa se čini logičnim da su i njegovi učenici tamo jednostavnije dolazili do posla.⁷⁶

Ako je šibenski poliptih doista najranije zasad poznato Blaževo djelo, a splitsko raspelo rad iz njegova zrelog razdoblja, tada bi se cjelokupni proces njegova likovnog sazrijevanja, ali i razlike koje uočavamo u likovnom pristupu pojedinim djelima, mogli logičnije uklopiti u pretpostavljeni životni put i umjetnički razvoj, započeti u ponešto arhaičnom trećentističkom ambijentu Menegelove zadarske radionice, nadograđen doticajem s likovno naprednijim venecijanskim slikarskim krugovima, donekle prigušen u konzervativnoj dubrovačkoj sredini, da bi se rasplamsao u zreloj fazi tridesetih godina u Trogiru, Splitu i Korčuli, te našao svoj smiraj u posljednjim godinama života i djelatnosti u Zadru.

Pored ostalog, arhivski potvrđene češće i čvršće veze Blaža Jurjeva sa Splitom još jednom otvaraju i pitanje njegovih mogućih veza s najistaknutijim splitskim slikarom iz druge četvrtine 15. stoljeća Dujmom Marinovim Vučkovićem.⁷⁷ Pretpostavka da je Dujam bio Blažev učenik,⁷⁸ nije dosad bila ozbiljnije razmatrana u kontekstu moguće kronologije njihovih odnosa, ali niti u kontekstu likovnih podudarnosti između njihovih djela. Što se tiče kronološkog okvira Dujmova školovanja, s obzirom na prvi spomen i angažman krajem 1428. i početkom 1429. godine,⁷⁹ može se pretpostaviti da se ono odvijalo otprilike između 1420. i 1427./28. godine. U to je vrijeme Blaž bio pri kraju sa svojim prvim boravkom u Trogiru (1417. – 1420.), da bi potom otišao raditi u Dubrovnik (1421. – 1427.), zatim kraće vrijeme boravio u Splitu (1428.) i vratio se u Trogir (1429. – 1444.). Stoga bi, ako prihvatimo pretpostavku o Dujmovu školovanju u Blaževoj radionici, ono najvjerojatnije započelo u Trogiru, većim se dijelom nastavilo u Dubrovniku⁸⁰ te završilo povratkom obojice slikara u Split.

I premda smo još uvijek u domeni više ili manje uvjerljivih hipoteza, ako je doista Blaž Jurjev bio učenik Menegelov, a Dujam Vučković učenik Blažev, Ivan Petrov iz Milana svojevrsni nasljednik Menegelove radionice,⁸¹ Marinelo Vučković možda Ivanov učenik,⁸² a Juraj Čulinović učenik Dujmov,⁸³ tada smo sve bliže spoznaji da pojam »dalmatinska slikarska škola« nije tek prikladan opći okvir, nego itekako stvarna cjelina⁸⁴ unutar koje je upravo Blaž Jurjev odigrao jednu od presudnih uloga.

Bilješke

- 1
SIMEONE GLIUBICH, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna, 1856., 31; CARLO FEDERICO BIANCHI, *Zara Cristiana*, vol. I, Zara, 1877., 374; ANGELO NANNI, *Notizie storiche della città di Zara*, Zara, 1883., 146; GIUSEPPE SABALICH, *Guida archeologica di Zara*, Zara, 1897., 83, 500; PETAR KAER, *Il Santuario della Madonna del Castello in Zara*, Spalato, 1904., 35; GIUSEPPE SABALICH, *I dipinti delle chiese di Zara*, Zara, 1906., 20; ALESSANDRO DUDAN, *La Dalmazia nell'arte italiana*, vol. II, Milano, 1922., 372–373; GIUSEPPE DE BERSA, *Guida storico-artistica di Zara (Catalogo del R. museo di S. Donato)*, Trieste, 1926., 65; LJUBO KARAMAN, O domaćem slikarstvu u Dalmaciji za vrijeme mletačkoga gospodstva, u: *Almanah Jadranske straže za 1927. godinu*, Beograd, 1927., 558–586, 564; CARLO CECHELLI, *Zara – catalogo di cose d'arte e di antichità*, Roma, 1932., 158; ЈОРЈО ТАДИЋ, Грађа о сликарској школи у Дубровнику, Књига I, Београд, 1952., 61–64, 66–70; IVO PETRICIOLI, *Zadarske slike i skulpture od IX. do XV. st.*, katalog izložbe, Zadar, 1954., 9; GIUSEPPE PRAGA, Note bibliografiche, *La rivista dalmatica*, 26/4 (1955.), 72–73.
- 2
LJUBO KARAMAN, Notes sur l'art byzantine chez les Slaves, u: *Recueil T. Uspenskiy*, vol. II, Paris, 1932., 358; LJUBO KARAMAN, Domaći slikari u Dalmaciji, *Spremnost*, 1/3 (15. ožujka 1942.), 10.
- 3
CVITO FISKOVIĆ, Drvena gotička skulptura u Trogiru, *Rad HAZU*, 275 (1942.), 97–133, 104, 130–131; CVITO FISKOVIĆ, Umjetnički obrt XV.–XVI. stoljeća u Splitu, u: *Zbornik u proslavu petstogodišnjice rođenja Marka Marulića 1450–1950* (ur. J. Badalić – N. Majnarić), Zagreb, 1950., 146; CVITO FISKOVIĆ, *Zadarski sredovječni majstori*, Split, 1959., 96–97, 182–184; CVITO FISKOVIĆ, Neobjavljeno djelo Blaža Jurjeva u Stonu, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 13 (1961.), 114–132; CVITO FISKOVIĆ, Neobjavljeno djelo Blaža Jurjeva u Splitu, *Peristol*, 5 (1962.), 45–51; CVITO FISKOVIĆ, Poliptih Blaža Jurjeva u trogirskoj katedrali, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 14 (1962.a), 115–136.
- 4
KRUNO PRIJATELJ, Prilozi slikarstvu XV–XVII stoljeća u Dubrovniku, *Historijski zbornik*, 4/1–4 (1951.), 173–177; KRUNO PRIJATELJ, Prilog poznavanju zadarskog i šibenskog slikarstva XV stoljeća, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 8 (1954.), 67–118, 68–69 (bilj. 3); KRUNO PRIJATELJ, Prilog trogirskom slikarstvu XV. st. O Blažu Trogiriraninu, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 9 (1955.), 136–154; LJUBO KARAMAN – KRUNO PRIJATELJ, O mjesnim grupama dalmatinske slikarske škole u XV. st., *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 9 (1955.), 170–180; KRUNO PRIJATELJ, Dalmatinska slikarska škola, *Mogućnosti*, 2/1 (1955.a), 42–61; KRUNO PRIJATELJ, Problem opusa slikara Blaža Jurjeva Trogiriranina, *Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti*, 2 (1960.), 31–37.
- 5
U tim su se raspravama kao oponenti tezama Krune Prijatelja istaknuli tadašnji vodeći stručnjaci, Ljubo Karaman (LJUBO KARAMAN – KRUNO PRIJATELJ /bilj. 4/; LJUBO KARAMAN, Razgovori o nekim problemima domaće historije, arheologije i historije umjetnosti, *Analni Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*, 6–7 /1959./, 41–71, 60–63) i Vojislav Đurić (VOJISLAV J. ĐURIĆ, Slikar Blaž Jurjev, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 10 /1956./, 153–169; ВОЈИСЛАВ Ј. ЂУРИЋ, Дубровачка сликарска школа, Београд, 1956., 34–35).
- 6
KRUNO PRIJATELJ, Uz nalaz potpisa Blaža Jurjeva Trogiriranina, *Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU*, 9/3 (1961.), 190–194.
- 7
KRUNO PRIJATELJ, *Slikar Blaž Jurjev*, Zagreb, 1965.
- 8
KRUNO PRIJATELJ, *Dalmatinsko slikarstvo 15. i 16. st.*, Zagreb, 1983., 13–15.
- 9
KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO, *Blaž Jurjev Trogiriranin*, katalog izložbe, Zagreb, 1986.
- 10
Na nekim je Blaževim slikama vidljiva suradnja članova njegove radionice, a razmjerno su brojna djela, zasad anonimnih autora, koja su definirana kao radovi kruga Blaža Jurjeva, vidi: K. PRIJATELJ (bilj. 7), 36–37; KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO (bilj. 9), 102–110. Upravo je znakovito kako je Martin Petković, prilikom prihvaćanja slikarskog rada u crkvi sv. Frane u Splitu, kao svojevrsnu kvalifikaciju naveo da je bivši učenik slikara Blaža (CVITO FISKOVIĆ /bilj. 3, 1942./, 115, 133, bilj. 80). Također i opus drugoga važnog dalmatinskog slikara 15. stoljeća, Splićanina Dujma Vučkovića, otkriva određene dodirne točke s Blaževim, pa je iznesena pretpostavka da je možda bio njegov učenik (EMIL HILJE, *Gotičko slikarstvo u Zadru*, Zagreb, 1999., 130, 133, bilj. 133).
- 11
13. srpnja 1419. – oporuka Bosine, žene Vukca Radonjića, vrtlara trogirskog arhiepiskopata Ivana Dujmi: *Eisdem millesimo et indictione suprascriptis et die terdecimo iulii, in ciuitate Tragurii in cancellaria comunis Tragurii, presentibus nobili viro ser Nicolao Michaelis Siluestri examinatore, Blaxio de Iadra pictore et Bogoslauo Milinouich testibus ad hec infrascripta habitis uocatis et rogatis. Ibiqve Bosina vxor Vocaz Radognich ortolani domini presbiteri Iohannis Doymi archipresbiteri Tragurii sana mente et corpore...* Državni arhiv u Zadru (dalje: DAZd), Arhiv Trogira (dalje: AT), Kut. 2, Sv. 2/41, fol. 34'; 13. srpnja 1419. – oporuka Vukca Radonjića: *Eisdem millesimo et indictione suprascriptis, die suprascripto et loco, presentibus suprascriptis examinatore et testibus. Ibiqve Vochaz Radocnich sanus mente et corpore...* (Isto, fol. 35).
- 12
10. prosinca 1419. – oporuka Stane, udovice Miltina eremite: *Eisdem millesimo et indictione suprascriptis, et die decimo decembris, in ciuitate noua Tragurii in domo habitationis infrascripte testatricis, presentibus nobili viro ser Donato Michaelis Siluestri examinatore, magistro Blaxio pictore de Iadra et Radoslauo Bilo-seuich, omnibus habitatoribus Tragurii testibus ad hec infrascripta habitis uocatis et rogatis. Ibiqve Stana vxor quondam Miltin heremite sana mente...* (DAZd, AT, Kut. 2, Sv. 2/41, fol. 21'); 28. prosinca 1419. – oporuka Margarite, žene Ilije Gladiglačića: *Eisdem millesimo et indictione suprascriptis et die vigessimooctauo mensis decembris, in ciuitate Tragurii in domo habitationis infrascripte testatricis, presentibus nobili viro ser Donato Michaelis Siluestri examinatore, Christophoro Stefani Garzulich et Blaxio pictore de Iadra, omnibus habitatoribus Tragurii, testibus ad hec infrascripta habitis uocatis et rogatis. Ibiqve Margarita vxor Elye Gladiglauch de Tragurio sana mente et intellectu licet corpore languens...* (Isto, fol. 25).

13

Treba napomenuti da pronalazak navedenih dokumenata nije posljedica sustavnog proučavanja trogirске arhivske građe, nego sam na njih naišao gotovo slučajno, dok sam bio u potrazi za nekim drugim podatcima. Iako ne smatram da će neko buduće sustavnije proučavanje arhivske građe iznjedriti čitavu gomilu novih podataka o Blažu Jurjevu, očito je još moguće pronaći poneki nepoznati podatak o majstoru, njegovu životu i vezama s pojedinim osobama. Fond Arhiv Trogira u Državnom arhivu u Zadru nedavno je reorganiziran, pa su u odnosu na stare signature neki brojevi kutija izmijenjeni, iako je unutarnja podjela na sveske ostala ista. Stoga ću nadalje i uz već otprije poznate dokumente navoditi aktualne signature.

14

Dana 25. veljače zabilježena je među komunalnim troškovima isplata od deset libara slikaru Blažu za oslikavanje barjaka ugarsko-hrvatskog kralja (CVITO FISKOVIĆ /bilj. 3, 1959./, 184 /bilj. 546/; DAZd, AT, Kut. 1, Sv. 1/15, fol. 36').

15

U nedostatku pouzdanih arhivskih podataka, Blaževu se školovanje vezivalo prvenstveno uz Veneciju, uz oprezno naglašavanje mogućnosti da je dio školovanja proveo u nekoj od dalmatinskih slikarskih radionica (KRUNO PRIJATELJ /bilj. 7/, 6; KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO /bilj. 9/, 11; CVITO FISKOVIĆ, Poticaj za upoznavanje Blaža Jurjeva, *Mogućnosti*, 11–12 /1986./, 819–823, 820).

16

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 4, 1960.), 33; Ta slika, koja je »dala povoda tolikim diskusijama i osporavanjima Blaževu stilske i umjetničke rekonstrukcije«, zapravo je kopija starije štovane slike, pa se zato u mnogim likovnim elementima znatno razlikuje od ostalih majstorovih djela (KRUNO PRIJATELJ /bilj. 7/, 35–36).

17

ЮРЈО ТАДИЋ (bilj. 1), 64; KRUNO PRIJATELJ (bilj. 7), 56; Kruno Prijatelj smatra da je to jedino spominjanje Blaževa rodnog mjesta, Lapca u Lici, vezano uz geografsku bliskost s rodnim mjestom učenika kojeg je tada primao na nauk (Isto, 11), no stvarna je udaljenost između Lapca i Jajca ipak preko stotinu kilometara. Također se drži da i njegovo baratanje glagoljicom upućuje na ličko podrijetlo (BRANKO FUČIĆ, Glagoljica i dalmatinski spomenici, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 21 /1980./, 274–284, 275; CVITO FISKOVIĆ /bilj. 15/, 821). Ipak, zasad ne možemo potpuno isključiti mogućnost da je u pitanju Lapac kod Karina, na zadarskom području (JOŠKO BELAMARIĆ, *Studije iz starije umjetnosti na Jadranu*, Split, 2012., 440).

18

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 4, 1951.), 173.

19

Tu vezu s Trogirom najbolje ilustrira majstorova oporuka (KRUNO PRIJATELJ /bilj. 7/, 63–64).

20

Možda bi, da su svojedobno bili poznati ti dokumenti u kojima se naziva Zadraniinom, uz uvažavanje njegova vlastita potpisa, bio nazvan »Blaž Jurjev Zadraniin«.

21

Blaž se u zadarskoj arhivskoj građi spominje između 10. ožujka 1445. i 28. travnja 1448. godine (EMIL HILJE /bilj. 10/, 135), a 3. svibnja 1445. godine u Splitu je naveden kao stanovnik Zadra (DAZd, Stari splitski arhiv /dalje: SSA/, Kut. 8, Dominicus de Manfredis, Sv. 23/6, fol. 288'); Cvito Fisković naveo je datum 2.

svibnja, pogreškom preuzet iz dokumenta koji prethodi (CVITO FISKOVIĆ /bilj. 3, 1961./, 50), a koji se zatim ponavlja u svoj kasnijoj literaturi.

22

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 4, 1955.a), 42–43; KRUNO PRIJATELJ, La pittura in Dalmazia nel Quattrocento e i suoi legami con l'altra sponda, u: *Quattrocento Adriatico, Villa Spelman Colloquia*, vol. 5, Bologna, 1996., 13–22; KRUNO PRIJATELJ, »Dalmatinska slikarska škola« (1350–1550) u europskom kontekstu, u: *Hrvatska i Europa – kultura, znanost i umjetnost, Sv. II – Srednji vijek i renesansa (XIII–XVI. stoljeće)* (ur. E. Hercigonja), Zagreb, 2000., 615–638, 615–616.

23

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 7), 6.

24

EMIL HILJE (bilj. 10), 135.

25

Prihvatimo li misao Krune Prijatelja da je Blaž »očito najprije školovan u nekoj domaćoj radionici, a zatim u metropoli na lagunama i možda i u Markama« (KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO /bilj. 9/, 11), tada, s obzirom na podatak o njegovu boravku u Zadru, jedva da ima drugih mogućnosti školovanja osim kod Menegela, koji je početkom 15. stoljeća, u doba pretpostavljenog Blaževa školovanja u Zadru, potpuno dominirao tamošnjim slikarstvom (EMIL HILJE, Osvrt na najraniju povijest crkve i samostana Sv. Duje na Pašmanu, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 28 /1989./, 140).

26

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 8), 13.

27

O problemu identifikacije »Majstora tkonskog raspela« kao Menegela Ivanova de Canalija vidi u: EMIL HILJE (bilj. 10), 57–60. Ta je identifikacija u hrvatskoj povijesti umjetnosti uglavnom prihvaćena (JOŠKO BELAMARIĆ, Gotička kultura u Dalmaciji: razvoj slikarstva između XIII. i XV. stoljeća, u: *Stoljeće gotike na Jadranu – slikarstvo u ozračju Paola Veneziana*, katalog izložbe /ur. B. Rauter Plančić/, Zagreb, 2004., 15–24, 21; DIANA VUKIČEVIĆ-SAMARŽIJA, Gotika, u: *Hrvatska umjetnost: povijest i spomenici* /ur. M. Pelc/, Zagreb, 2010., 119–159, 152), dok su u stranoj literaturi zadržane određene rezerve. Ipak, da spoznaje hrvatskih povjesničara umjetnosti nalaze i šireg odjeka, svjedoče pomaci u određivanju autorstva Menegelova londonskog poliptiha u katalogima National Gallery u Londonu, od *Venetian School* (MARTIN DAVIES, *The Earlier Italian Schools*, National Gallery Catalogues, London, 1961., 1972., 1986., 549), preko *Dalmatian School* (MARTIN DAVIES – DILLIAN GORDON, *The Earlier Italian Schools Before 1400*, National Gallery Catalogues, London, 1988., 10), do široko postavljenoga *Dalmatian/Venetian School* (*Master of Helmsin / Master of Tkon Crucifix / Meneghello di Giovanni de' Canali*), DILLIAN GORDON, *The Italian Paintings Before 1400*, National Gallery Catalogues, London, 2011., 128.

28

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 3, 1950.), 146; KRUNO PRIJATELJ (bilj. 7), 6.

29

EMIL HILJE (bilj. 10), 55–56, 209–210.

30

Opširnije o toj slici vidi u: EMIL HILJE (bilj. 10), 67–68, 90 (bilj. 199) i EMIL HILJE – RADOSLAV TOMIĆ, *Umjetnička baština*

Zadarske nadbiskupije – Slikarstvo, Zadar, 2006., 151–154 (s pregledom starije literature).

31

... *Iacobus plazarius retulit se de mandato domini comitis ad instanciam ser Nicole Iancii precepisse ser Alexandro Valdi et Blasio pictori habitantibus et seu ad affectum tenentibus canipam et solarium et cameram domus que fuit ser Georgii...* (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 17, fol. 10).

32

Dominus comes mandauit magistro Blasio pictori qui fuit plegius pro magistro Petro Pauli de Iadra quod faciet vnam fenestram vitri pro capella Sancti Duymi ad terminum iam diu (?) transactum, prout patet instrumento manu mei notarii in 1427, die 26 nouembris (...) quod usque ad medium mensem augusti proxime futurum dicta fenestra sit facta et posita in opera. Alioquin faciet fieri fenestram ad expensas dicti Blasii. (DAZd, SSA, Kut. 5, Sv. 17, fol. 20).

33

Obično se smatra da se nakon odlaska iz Dubrovnika Blaž vratio u Trogir (KRUNO PRIJATELJ /bilj. 7/, 13). Međutim, ako je u Dubrovniku ostao do jeseni 1427. godine, na što upućuje spomen o podnajmu općinske kuće s Jakovom Gučetićem (JOPJO ТАДИТЪ /bilj. 1/, 67–68), može se zaključiti da se iz Dubrovnika nije odmah preselio u Trogir, nego najprije u Split, gdje se zadržao barem nekoliko mjeseci, ako ne i čitavu godinu.

34

... *Actum et publicatum Spaleti, sub logia Sancti Laurentii, presentibus ser Simone Mathei et magistro Blasio pictore testibus rogatis, ser Antonio Stagni consiliario examinatore.* (DAZd, SSA, Kut. 6, Sv. 21/2, fol. 66, 66').

35

... *Actum et presentatum in cancellaria comunis, presentibus ser Marino Massarich et Blasio pictore testibus rogatis, ser Ieremia Francisci examinatore.* (DAZd, SSA, Kut. 6, Sv. 21/2, fol. 66, 66'). U pitanju je tek završetak nepotpuno sačuvanog dokumenta, inventara nečijih dobara. No dokument koji neposredno slijedi nosi datum 21. prosinca 1443. godine, pa zacijelo niti onaj u kojem se pojavljuje Blaž nije puno raniji.

36

Aničine kćeri Jelena, Stančica i Ivana spominju se u njenoj oporuci, načinjenoj u Zadru 3. studenog 1447. godine (EMIL HILJE /bilj. 10/, 136 /bilj. 5/).

37

Aniça vxor magistri Blasii pictoris ciuis Tragurii, tanquam tutrix et gubernatrix Stancize et Iohanne pupillarum et filiarum ipsius donne Anize et olim Iohannis Neorich de Smino (...) ordinauit Nicolaum Terzago comestabile in Spaletto (...) verum et legitimum procuratorem specialem, specialiter et maxime ad petendum et exigendum ab heredibus et seu commissaria olim ser Luciani Petri de Spalato totum et quicquid dimisit et ordinauit idem quondam ser Lucianus per suum testamentum et codicillum eisdem pupillis... (DAZd, SSA, Kut. 8, Sv. 23/5, fol. 208'–209); taj isti Nikola Terzago će desetak godina kasnije zastupati u Splitu i poznatoga trogirskog drvorezbara Ivana Budislavića (JOŠKO BELAMARIĆ /bilj. 17/, 180).

38

Probus vir Nicolaus Terzago comestabilis in Spaletto, uti procurator et procuratorio nomine Anize vxori magistri Blasii pictoris, tutricis filiarum suarum et olim Iohannis Neorich de Clissio sui quondam viri (...) fecit ser Raynerio Laurentii, commissario quondam ser Luciani Petri de Spaletto et ser Marino Francisci Massaro heredi, etiam comissaario eisdem quondam ser Luciani (...) finem, quietacionem et pactum perpetuum (...) librarum centum quinquaginta

denariorum paruorum dimissas Stancize filie dicte Anize et eisdem quondam Ioannis Neorich... (DAZd, SSA, Kut. 8, Sv. 23/5, fol. 266').

39

Magister Blasius pictor habitator ad presens in ciuitate Iadre sponte fuit confessus ac asseruit se habuisse et recepisse (...) a probo viro Nicolao Terzago comestabile in Spalato, vti procuratore Anize ipsius magistri Blasii vxoris, tutricis filiarum eius et olim Iohannis Neorich de Clissio sui primi viri, dante et consignante de verbo et licentia ipsius Anize (...) libras centum quinquaginta paruorum exactarum per dictum Nicolaum a ser Marino Massarich herede et residuario olim ser Luciani Petri... (CVITO FISKOVIĆ /bilj. 3, 1962./, 50; DAZd, SSA, Kut. 8, Sv. 23/5, fol. 266'); Pogrešan datum 2. svibnja vjerojatno je zabunom preuzet iz prethodnog dokumenta (vidi bilj. 21).

40

Milan Ivanišević navodi kao dokument koji treba istražiti ispravu od 24. studenog 1427. godine, vezanu uz kupovinu »pašnjaka« (MILAN IVANIŠEVIĆ, Nestajanje najstarijeg hrvatskog franjevačkog mjesta u Trogiru, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 39 /2001.–2002./, 149–184, 161). Međutim, u pitanju je poznati dokument o kupovini građevinske čestice od 25. ožujka 1436. godine (vidi bilj. 68), a navedeni je datum samo spomenut u njemu, ali je kao umetak u tekst izvučen na marginu (vidi fotografiju u: KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO /bilj. 9/, 66), što je moglo izazvati zabunu.

41

... *datis magistro Blasio pictori (pro) suo (subsidio) et sue familie ser(uitio) (...) (reseruatione) (oštećeno) (...) (con)silio nobilium Tragurii / libras LXXII (paruorum)* (DAZd, AT, Kut. 1, Sv. 1/15, fol. 25'). Citirani ispis je, s obzirom na stanje dokumenta, više rekonstrukcija nego stvarno čitanje, ali u svakom slučaju potvrđuje brigu komune za slikarev ostanak.

42

... *presentibus (...) et magistro Blasio Georgii pictore...* (Arhiv HAZU, II-c-70, 1436/1438, fol. 16').

43

DANKO ZELIĆ, Nekoliko priloga povijesti umjetnosti 15. stoljeća u Trogiru: Samostan sv. Križa na Čiovu, zlatar Matej Pomenić i kapela sv. Jeronima u katedrali sv. Lovre, *Peristil*, 50 (2007.), 63–80, 72, 76, 79 (bilj. 72).

44

... *Ibique nobilis ciuis Tragurii ser Iohannes ser Blasii Victuri, tanquam operarius fabrice ecclesie Sancti Laurentii de Tragurio, nomine dicte operarie, fuit contentus et confessus se habuisse et recepisse a ser Iohanne Munda ciue Tragurii, presenti et tanquam commissario et nomine commissarie quondam magistri Blasii pictoris stipulanti et recipienti, (v – prekriziženo) libras XXXIII et vnum solidum, pro resto vnus sentencie de libris centum quam dicta operaria habebat contra dictum quondam magistrum Blasium pictorem, scripture et publicate in MCCCCXXXVI, indictione XIII, die vero XXI mensis maii, manu mei notarii et cancellarii infrascripti, faciens idem ser Iohannes operarius predictus, nomine quo supra, eidem ser Iohanni, presenti et nomine dicte commissarie stipulanti et recipienti, finem, quietacionem et pactum de vlterius non petendo dictos denarios...* (DAZd, AT, Kut. 62, Sv. 62/5, fol. 165).

45

Nažalost, sama presuda, koliko mi je poznato, nije sačuvana. Premda bilježnik i kancelar Francesco Viviano navodi da je napisana njegovom rukom, u njegovim bilježničkim spisima je nema pod navedenim datumom, a u fondu trogirskih sudskih

spisa koji se čuvaju u Državnom arhivu u Zadru nedostaju spisi od 1432. do 1437. godine.

46

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 7), 44; ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ, Blaž Jurjev Trogirani: *Oplakivanje Krista sa svecima*, u: *Stoljeće gotike na Jadranu – slikarstvo u ozračju Paola Veneziana*, katalog izložbe (ur. B. Rauter Plančić), Zagreb, 2004., 166; DIANA VUKIČEVIĆ-SAMARŽIJA (bilj. 27), 152.

47

Poliptih iz šibenske crkve sv. Antuna Opata (sv. Krševana) danas je izložen u Interpretacijskom centru *Civitas Sacra* u Šibeniku. Dva panela izgubljenoga gornjeg reda, u privatnom posjedu u Palermu, ponuđena su na aukciji u aukcijskoj kući Dorotheum 14. – 24. travnja 2018. godine <<https://www.dorotheum.com/en/auctions/current-auctions/kataloge/list-lots-detail/auktion/13079-old-master-paintings/lotID/4/lot/2370200-biagio-di-giorgio-da-trau.html>> (13. travnja 2018.).

48

EMIL HILJE (bilj. 10), 81.

49

DILLIAN GORDON (bilj. 27), 147.

50

CVITO FISKOVIĆ – BENEDIKTA ZELIĆ-BUČAN, O poliptihu Blaža Jurjeva u Trogiru, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 20 (1975.), 67–79, 73–79; BRANKO FUČIĆ (bilj. 17), 274–275.

51

BRANKO FUČIĆ (bilj. 17), 274.

52

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 6), 190.

53

Ovdje još jednom treba istaknuti problem poduke u pisanju, to jest načina na koji su majstorski pomoćnici uopće stjecali tu vještinu (EMIL HILJE /bilj. 10/, 37, bilj. 11). Malo je vjerojatno da su pohađali javne škole, premda su one u to doba postojale u dalmatinskim gradovima, pa se najvjerojatnijom čini pretpostavka da su osnove pismenosti učili od svojih majstora.

54

EMIL HILJE (bilj. 10), 67.

55

Fotografija raspela koje je izgorjelo u bombardiranju tijekom Drugoga svjetskog rata vrlo je loša (EMIL HILJE /bilj. 10/, 67), no upravo je bogato puncirana Kristova aureola na njoj dobro vidljiva.

56

Nažalost, zasad još ne raspoložemo cjelovitim korpuzima punciranih ukrasa na djelima dalmatinskoga gotičkoga slikarstva. Ipak, upravo za djela Blaža Jurjeva izradila je kolegica Ivana Prijatelj Pavičić pregled punciranih ukrasa (IVANA PRIJATELJ, Prilog ornamentici Blaža Jurjeva Trogirani i njegova kruga, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 26 /1986.–1987./, 167–181).

57

MIKLÓS BOSKOVITS, Od Blaža Trogirani do Lovre Kotorani – napomena o ranom quattrocenju u Dalmaciji, u: *Likovna kultura Dubrovnika 15. i 16. stoljeća* (ur. I. Fisković), Zagreb, 1991., 155–161, 157.

58

Milan Pelc, bez objašnjavanja razloga, navodi dataciju oko 1430. (MILAN PELC, *Povijest umjetnosti u Hrvatskoj*, Zagreb, 2012., 183).

44

59

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 3, 1942.), 115, 133.

60

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 3, 1962.), 50.

61

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 7), 30; KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO (bilj. 9), 91; Milan Ivanišević povezuje *Bogorodicu u ružičnjaku* s poznatom narudžbom za franjevačku crkvu sv. Marije u Trogiru od 15. rujna 1437. godine (MILAN IVANIŠEVIĆ /bilj. 40/, 176). Premda bi i takvo tumačenje podržavalo tezu o vremenskoj bliskosti te slike i splitskog raspela, malo je vjerojatno da bi slika u vlasništvu franjevaca poslije dospjela u katedralu.

62

IGOR FISKOVIĆ, Slikar Blaž Jurjev, *Mogućnosti*, 12/12 (1965.), 1290–1295, 1294; IGOR FISKOVIĆ, Druga izložba starih umjetnika popravljenih u Splitu, *Mogućnosti*, 16/6 (1969.), 694–706, 705.

63

Vidi bilj. 41.

64

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 3, 1962.a), 132. (bilj. 51); DAZd, AT, Kut. 62, Sv. 62/2, fol. 24.

65

O tome kako je Menegelo zaradu od slikarskog rada pretvarao u zemljišne posjede vidi u: EMIL HILJE (bilj. 10), 54–55.

66

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 7), 60; DAZd, AT, Kut. 62, Sv. 62/1, fol. 11' (107').

67

... *Ibique Peruinus Iadrieuich de Brachia habitator Tragurii (...)* *dedit, vendidit et tradidit magistro Blasio Georgii pictori de Tragurio (...)* *vnum eius pastinum vretenorum circa vigintiunum positum in campo paruo Tragurii (...)* *Et hoc pro pretio et nomine pretii librarum centum quinquaginta paruorum, quod totum pretium dictus venditor fuit contentus et confessus se habuisse et recepisse ab ipso emptore...* (DAZd, AT, Kut. 62, Sv. 62/1, fol. 11'–12 /107'–108/).

68

CVITO FISKOVIĆ (bilj. 3, 1962.a), 132 (bilj. 49); u ispisu, koji je poslije još dva puta publiciran (KRUNO PRIJATELJ /bilj. 7/, 60; KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO /bilj. 9/, 72) nije navedena cijena kupljene čestice zemljišta: ... *Et hoc pro pretio et nomine pretii librarum nonagintanouem paruorum, quod totum pretium (dictus – prekriziženo) dicti venditores dictis nominibus (...)* *manualiter receperunt, facientes sibi finem, quietacionem et pactum de vltorius non petendo...* (DAZd, AT, Kut. 62, Sv. 62/2, fol. 9'). Za značenje riječi *paratinea* kao građevinska čestica vidi u: IRENA BENYOVSKY LATIN, *Srednjovjekovni Trogir: prostor i društvo*, Zagreb, 2009., 107 (bilj. 640).

69

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 7), 55; DAZd, AT, Kut. 1, Sv. 1/15, fol. 36'.

70

... *pictore(s) – prekriziženo) habitatore(s) – prekriziženo) Tragurii testibus uocatis et rogatis...* (DAZd, AT, Kut. 61, Sv. 61/29-II, fol. 30).

71

Premda se čini da nema drugog slikara koji bi mogao biti stanovnik Trogira u to vrijeme, oprez je ipak potreban, ne samo zato što u navedenom dokumentu ime nije sačuvano, već i stoga što postoji

naznaka o još jednome mogućem trogirskom slikaru – Jurju, koji je već kao mrtav spomenut u dvama trogirskim dokumentima od 15. prosinca 1432. godine, kada izvršitelj oporuke njegove udovice Jakobice isplaćuje po sto libara Katici Ratkovojoj i Maruši Ivanovoj, stanovnicama trogirskog varoša: ... *Ibique Chatiza filia Ratici mollendinarij et vxor Hostoie Lugafcich de burgo Tragurii (...) fuit contenta et confessa habuisse et recepisse a Paulo Iacobi Mirich ciue Tragurii, dante et soluente de suis propriis pecuniis vt dixit pro commissaria olim Iacobize relictæ Georgii pictoris, libras centum paruorum, quas olim dicta Iacobiza ex eius testamento eidem Catice legauit (...) / (...) Ibique Marusa filia quondam Iohannis Cliusich et vxor Gregorii Rusicich de burgo Tragurii (...) fuit contenta et confessa habuisse et recepisse a Paulo Iacobi Mire ciue Tragurii, dante et soluente ut asseruit de suis propriis pecuniis pro commissaria Iacobize relictæ Georgii pictoris libras centum paruorum, quas dicta Iacobiza per suum testamentum eidem Marusie legauit...* (DAZd, AT, Kut. 61, Sv. 61/33-II, fol. 2); Jedini zasad poznati dalmatinski slikar tog imena, koji je mogao djelovati u to vrijeme, bio bi nekadašnji Menegelov učenik Juraj Kandijev, koji se kao izučeni slikar spominje u Zadru 1405. i 1406. godine, a poslije mu se u arhivskim spisima gubi trag (EMIL HILJE /bilj. 10/, 30).

72

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 7), 33–34; KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO (bilj. 9), 100 (s pregledom svih ranijih mišljenja).

73

Već navedena usporedba između Menegelova prikaza sv. Jurja i dva Blaževa prikaza sv. Mihovila (sl. 2) sugerira određeni razvojni put, u kojem bi pretpostavljeni Blažev boravak u Veneciji označio svojevrsnu prekretnicu i pomak prema nešto modernijemu likovnom izrazu.

74

Mišljenje da je slika nastala u Trogiru (KRUNO PRIJATELJ – IGOR FISKOVIĆ – DAVOR DOMANČIĆ – ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ – VEDRAN GLIGO /bilj. 9/, 100) u načelu proizlazi iz pretpostavke da je u pitanju rad iz kasne majstorove faze.

75

Opširnije o Menegelovim djelima u Šibeniku vidi u: EMIL HILJE (bilj. 10), 60–61, 66, te u katalogu *Stoljeće gotike na Jadranu – slikarstvo u ozračju Paola Veneziana* (ur. B. Rauter Plančić), Zagreb, 2004., 140, 178.

76

EMIL HILJE, Slikano raspelo iz samostana sv. Lucije u Šibeniku: prijedlog za Marka Nikolina (Ninova) iz Dubrovnika, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 38 (2014.), 87–92, 89.

77

Premda mišljenja oko identifikacije opusa Dujma Vučkovića u hrvatskoj povijesti umjetnosti još nisu sasvim usuglašena, taj problem u načelu smatram riješenim (EMIL HILJE, *Zadarski slikarski krug u drugoj četvrtini 15. stoljeća, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 29 /1990./, 34–46; EMIL HILJE /bilj. 10/, 94–100, 124–126; EMIL HILJE, Dva popisa dobara splitskih slikara iz 15. stoljeća, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 49 /2007./, 292 /bilj. 14/; EMIL HILJE, Splitski slikar Dujam Marinov Vučković u Šibeniku, u: *Šibenik od prvog spomena: Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa »950 godina od prvog spomena Šibenika«* /ur. I. Kurelac/, Šibenik, 2018., 447–462, 449, 459 /bilj. 2/).

78

EMIL HILJE (bilj. 10), 130, 133 (bilj. 61).

79

CVITO FISKOVIĆ, Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 52 (1935.–1949., obj. 1950.), 188–218, 208; EMIL HILJE (bilj. 10), 210.

80

Ako je doista Dujam posljednje godine svoga školovanja proveo s Blažem u Dubrovniku, tada se otvara pitanje i mogućeg Dujmova udjela u izradi poliptiha iz stare crkve sv. Vlahu, za koji je Kruno Prijatelj pretpostavio da je u jednom dijelu rad bliskog suradnika Blaža Jurjeva, a možda djelomično i samog Blaža (KRUNO PRIJATELJ, *Dubrovačko slikarstvo 15. i 16. st.*, Zagreb, 1968., 17–18; KRUNO PRIJATELJ /bilj. 8/, 14). Na moguće Dujmove veze s Dubrovnikom upućuje i podatak da je dubrovački slikar Ivan Zornea (Ugrinović) 29. listopada 1455. godine doveo svog sina Stjepana k njemu na naukovanje u Split (DAZd, SSA, Kut. 11, Sv. 25/5, fol. 236'). Cvito Fisković navodi da je u pitanju početak 1456. godine, ali i pogrešnu foliju 230 (CVITO FISKOVIĆ /bilj. 3, 1950./, 145, 161 /bilj. 140/).

81

EMIL HILJE (bilj. 10), 99.

82

Ne bi bilo nimalo neobično da je Dujam svog sina dao na nauk kod prijatelja i suradnika, o čijoj slikarskoj vještini nije dvojio.

83

PETAR KOLENDIĆ, Slikar Juraj Čulinović u Šibeniku, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 44 (1920.), 117–190, 118, 123; KRUNO PRIJATELJ, *Juraj Čulinović*, Zagreb, 1961., 9–10; EMIL HILJE (bilj. 77, 2018.), 452–453, 461 (bilj. 38 i 41).

84

KRUNO PRIJATELJ (bilj. 22, 2000.), 615–634.

Summary

Emil Hilje

Notes on Painter Biagio di Giorgio da Traù

Biagio di Giorgio da Traù (Blaž Jurjev Trogiranin) is the most important Gothic painter of Dalmatia, an artist who interconnected the Dalmatian cities from Zadar to Dubrovnik with his activity and his oeuvre so that, in a way, he was also the key figure of Dalmatian visual culture in the first half of the 15th century. Several hitherto unknown archival data can contribute to a somewhat better knowledge of his life path, which also opens up room for new speculations on his artistic development. The fact that in 1419 he is mentioned in Trogir as “painter Biagio from Zadar” confirms the assumption that he spent part of his youth, and most likely his schooling, in that city, at a time when Menegelo Ivanov de Canali was the most prominent painter there. In this context, it is possible to bring certain Trecentist archaisms, noticeable in Biagio’s works, into a more direct connection with their source in Menegelo’s painting. Also, evidence of Biagio’s multiple stays in Split provide a foothold for shifting the usual dating of the

crucifix in St Francis’ church into the master’s more mature creative phase instead of the very beginning of his career, which makes it easier to imagine the possible stages of his artistic development – the initial phase, more strongly related to Menegelo’s influence, to which the Šibenik polyptych may belong, his supposed stay in Venice, his more intense activities in Trogir and Dubrovnik, his full affirmation and artistically the most fruitful period in the 1430s, and eventually a quieter period upon his return to Zadar. Although his biography remains full of unknowns, the new insights about his connections with Zadar, Split, and Šibenik, along with those long-known links with Trogir, Dubrovnik, and Korčula, confirm the more or less permanent presence of the most important Gothic painter of Dalmatia in the crucial artistic and cultural centres of Dalmatia at the time.

Keywords: Biagio di Giorgio da Traù (Blaž Jurjev Trogiranin), Dalmatia, painting, Fifteenth century